

LBRIS

We know
books

Amos Oz

Între prieteni

Traducere din ebraică de
MARLENA BRAESTER

HUMANITAS
fiction

LIBRIS

We know
books

Redactor: Ioana Petridean
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Cecilia Laslo
DTP: Florina Vasiliu, Carmen Petrescu

Tipărit la Livco Design

AMOS OZ
BE'IN KHAVERIM
(*BETWEEN FRIENDS*)
Copyright © 2012, Amos Oz
All rights reserved.

© HUMANITAS FICTION, 2014, 2020, 2022
pentru prezenta versiune în limba română

ISBN 978-606-097-016-3
Descrierea CIP este disponibilă
la Biblioteca Națională a României.

EDITURA HUMANITAS FICTION
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0723 684 194

Regele Norvegiei

Cuprins

Regele Norvegiei	5
Două femei	21
Între prieteni	33
Tatăl	55
Un copil	81
Noaptea	101
Deir Ajloun	125
Esperanto	153

Și mai era la noi, în kibbutzul Ykhat, un individ, Tzvi Provizor, un burlac de vreo cincizeci de ani, mic de statură, care clipea întruna și căruia îi plăcea să dea vești proaste: cutremure, avioane care se prăbușesc, clădiri care cad peste locuitori, incendii și inundații. Citea ziarul în zori, înaintea tuturor și asculta toate emisiunile de știri, ca să-și poată face apariția în ușa sălii de mese, uimindu-ne cu cei două sute cincizeci de mineri surprinși de prăbușirea unei mine de cărbuni în China, fără nici o speranță de salvare, sau cu pachebotul scufundat cu toți cei șase sute de călători aflați la bord, în timpul unei furtuni în Marea Caraibilor. Se străduia să țină minte până și anunțurile mortuare. Era la curent, înaintea tuturor, cu decesul tuturor personalităților, el fiind acela care înștiința întreg kibbutzul. Într-o dimineață, mă opri pe aleea din fața dispensarului:

— Ai auzit de un scriitor pe nume Wislavsky?

— Da, am auzit. De ce?

- A murit.
- Îmi pare rău.
- Și scriitorii mor.

Altă dată m-a prins când eram de serviciu la sala de mese:

- Am văzut în anunțuri că a murit bunicul tău.
- Da.
- Și acum trei ani ți-a murit bunicul.
- Da.
- Înseamnă că acesta a fost ultimul.

Tzvi Provizor era singurul grădinar al kibbutzului. În fiecare dimineață se trezea la ora cinci, așeza furtunele din straturile cu flori, sădea, tăia, uda, tundea iarba cu mașina aceea asurzitoare, stropea cu pesticide, împrăștia îngreșământ organic și chimic.

Oamenii din kibbutz îl ocoleau. În sala de mese, evitau să se așeze lângă el. În serile de vară, stătea singur pe una dintre băncile verzi așezate pe iarba din fața sălii de mese, privind copiii care alergau pe afară. Adierea serii i se strecura pe sub cămașă, umflându-i și uscându-i pielea transpirată. Deasupra chiparșilor înalți răsări o lună roșie, prevestitoare de hamsin. Tzvi Provizor se repezi asupra unei femei care ședea singură pe banca de alături, Luna Blank, spunându-i cu tristețe:

— N-ai auzit? În Spania a ars un orfelinat, iar optzeci de copii orfani s-au sufocat din cauza fumului.

Luna, o profesoară văduvă de vreo patruzeci și cinci de ani, își șterse fața transpirată cu batista, spunând:

— Îngrozitor.

Iar Tzvi:

— Au reușit să salveze doar trei dintre ei, dar și aceștia sunt în stare gravă.

Era respectat aici, la noi, pentru munca lui devotată: în toți cei douăzeci și doi de ani cât a trăit în kibbutz, nu a fost notată în cartea lui de muncă nici o zi de concediu de boală. Întreg kibbutzul prospera datorită lui. Sădise în fiecare colțișor flori de sezon. Din loc în loc, făcuse aranjamente din piatră și plantase tot felul de cactuși. Construisese chioșcuri din lemn, acoperite cu viță de vie. În fața sălii de mese instalase o fântână arteziană, cu peștișori aurii și plante de apă. Avea simț estetic, și toată lumea știa să-l aprecieze. Dar pe la spate îl numeau „îngerul morții“, bârfind în privința lipsei lui de interes față de femei, atât în trecut, cât și în prezent, lipsă de interes pe care o manifesta, de altfel, și față de bărbați. Mai era la noi un băiat tânăr, Roni Shindlin, care îl imita de minune și ne făcea să murim de râs. După-amiaza, pe când toți membrii kibbutzului stăteau fiecare cu familia lui fie pe terasă, fie pe iarba din fața casei bând cafea și jucându-se cu copiii, Tzvi Provizor se ducea la club să citească ziarele în compania a vreo cinci-șase tipi singuratici ca și el, devorând cu toții

gazetele, contrazicându-se; erau fie burlaci tomnatici, fie divorțați sau văduvi. Rubka Roth, un bărbat scund și chel, cu niște urechi mari ca de liliac, bombănea în colțul lui că actele de răzbunare nu fac decât să ațâțe însângerații cerc vicios, pentru că răzbunarea cere răzbunare și riposta cere ripostă. Ceilalți săreau imediat cu gura, admonestându-l, ce vorbești, nu avem voie să nu ripostăm, o reacție stăpânită și împăciuitoare nu face decât să sporească îndrăzneala arabilor. Tzvi Provizor spunea clipind des:

— Până la urmă, vom ajunge la război. Cu siguranță va urma un război îngrozitor.

Emanuel Glozman, bălbăitul, se aprindea:

— Ră-ră-război. Foa-foarte bine. No-noi o să învingem și o să-i cu-cucerim până la Iordan.

Rubka Roth spunea gânditor:

— Ben Gurion e un mare jucător de șah. Vede întotdeauna cinci mișcări înainte. Însă problema e că pentru el totul trebuie făcut cu forța.

La care Tzvi Provizor prezicea trist:

— Dacă pierdem, vin arabii și ne rad de pe fața pământului. Dacă învingem, vin rușii să ne bombardeze.

Emanuel Glozman – cu o voce imploratoare:

— Ga-gata, gata oameni bu-buni, liniște, lă-lă-sați-mă să citesc ziarul în li-liniște.

Dar Tzvi, după câteva momente de tăcere:

— Ați auzit? Scrie aici că regele Norvegiei are cancer la ficat. Și la noi, prefectul regiunii are cancer.

Roni Shindlin, măscăriciul, când îl întâlnea pe Tzvi lângă cizmărie sau în fața depozitului cu haine, îl întreba batjocoritor:

— Ei, înger al morții, ce avion s-a mai prăbușit azi?

Tzvi Provizor și Luna Blank aveau obiceiul de a sta de vorbă pe înserate. El ședea pe marginea din dreapta a băncii din stânga, de pe panta acoperită cu iarbă, iar ea ședea în apropiere, pe marginea stângă a băncii din dreapta. El îi vorbea clipind des, în timp ce ea își mototolea batista în mână. Purta o rochie de vară ușoară, drăguță, cu bretele. Avea numai cuvinte de laudă în ceea ce privește spațiile verzi și rondurile cu flori din kibbutz, rodul muncii lui, adăugând că datorită lui noi trăim aici într-o oază de verdeață, la umbra unei livezi în floare și printre straturi înflorite. Avea mereu tendința de a folosi cuvinte solemne. Era diriginta clasei a treia și se evidențiasse prin desenele fine în creion care atârnavă pe pereții unora dintre micile noastre apartamente. Avea o față rotundă și zâmbitoare, gene lungi, dar avea gâtul puțin cam ridat, picioarele foarte subțiri și sâni aproape deloc. Soțul îi murise cu ani în urmă, la granița cu Gaza, iar copiii nu avuseseră. La noi era văzută ca un personaj pozitiv, foarte discretă în privința nenorocirii ei,

consacrându-se trup și suflet învățământului. Tzvi îi vorbea despre diverse soiuri de trandafiri, iar ea dădea din cap, aprobând fiecare cuvânt cu entuziasm. După aceea îi povestea amănunțit despre nenorocirea stolurilor de lăcuste care a lovit Sudanul. Luna spunea:

— Ești un om extrem de sensibil.

La care Tzvi zicea clipind:

— Oricum nu prea au vegetație acolo, în Sudan.

Luna spunea:

— De ce porți pe umerii tăi toată nenorocirea din lume?

Tzvi răspundea:

— Să închizi ochii în fața cruzimii vieții, după părerea mea, e și prostie, și un păcat. De făcut, nu putem face decât foarte puțin. Dar putem măcar să vorbim despre asta.

Într-o seară de vară l-a invitat la o *café glacé* în camera ei. A venit îmbrăcat în ținută de seară, cu pantaloni lungi kaki și cămașă bleu, cu mâneci scurte. Tranzistorul îi atârna de cureaua pantalonilor, iar la ora opt s-a scuzat și a ascultat știrile. Pe pereții camerei în care locuia Luna Blank erau atârinate câteva desene în creion făcute de ea, cu rame simple. Desenele reprezentau fete visătoare, peisaje cu dealuri pietroase și măslini. Sub fereastră se afla un pat dublu, acoperit cu o pătură și perne orientale croșetate. Pe

noptiera albă erau cărți aranjate după înălțime, începând cu albume de artă despre Van Gogh, Cézanne și Gauguin, apoi volume din biblie în ediția Cassuto, urmate de o serie de romane din Biblioteca pentru toți. În mijlocul camerei era așezată o măsuță rotundă pentru cafea, cu două fotolii modeste. Pe fața de masă croșetată erau aranjate tacâmuri pentru cafea și fursecuri pentru două persoane. Tzvi Provizor spuse:

— E plăcut aici la tine.

Și adăugă:

— Curat. Ordonat.

Luna Blank spuse jenată:

— Mulțumesc. Mă bucur.

Dar nu era nici o bucurie în vocea ei, doar o încordare rușinată.

Apoi băură cafea, mâncară fursecuri, vorbind despre copaci ornamentali și despre pomi fructiferi, dar și despre greutatea de a menține disciplina în clasă în ziua de azi, când totul e permis, și despre păsări migratoare. Tzvi clipi și zise:

— Am citit în ziar că la Hiroshima, după zece ani de la bomba atomică, încă nu există păsări.

Luna spuse:

— Porți pe umerii tăi toată suferința din lume.

Și adăugă:

— Pe o ramură joasă din fața ferestrei mele, am văzut alaltăieri o pupăză.

Așa au început cei doi să se întâlnească seara de vreme. Stăteau de vorbă pe o bancă în grădina plină de flori, la umbra unei bughenvilia bătrâne, sau își beau cafeaua în camera Lunei. El se întorcea de la lucru la patru, făcea un duș, se pieptăna în fața oglinzii, își puneă pantalonii kaki proaspăt călcați, o cămașă bleu și se ducea la ea. Uneori îi aducea răsaduri de flori de sezon, ca să le sădească în grădina ei. O dată îi aduse un volum cu poeziile lui Iakov Fichman. Ea îi oferii fursecuri cu mac într-o pun-guță și un desen reprezentând doi chiparoși și o bancă. Dar la opt sau opt și jumătate se despărțeau, iar Tzvi se întorcea în camera lui de sihastru, care păstra întotdeauna mirosul greu de celibatar. Roni Shindlin, măscăriciul, povestea în sala de mese că ingerul morții coboară asupra văduvei negre. În sala de lectură, Rubka Roth îi spusese într-o după-amiază lui Tzvi, cu o simpatie amuzată:

— Ei, mâna și-a găsit mânușă, nu?

Dar nici pe Tzvi, nici pe Luna nu i-a speriat bârfa ori sarcasmul. Aproape de la o zi la alta, legătura lor devenea mai puternică. El îi mărturisi că în orele libere, în singurătatea camerei, traducea din poloneză în ebraică un roman al scriitorului Iwaszkiewicz. Un roman plin de sensibilitate și durere. Situația noastră aici, în lumea asta, îi pare acestui scriitor ridicolă, dar înduioșătoare. Luna îl ascultă cu capul puțin

aplecat, cu buzele întredeschise, apoi îi mai turnă cafea fierbinte, ca și cum lucrurile povestite ar fi fost dovada că avea nevoie și merita consolare, sau ca și cum cafeaua ar fi răsplătit puțin suferința scriitorului Iwaszkiewicz și pe a lui, proprie. Una își dădu seama cât de importantă era legătura dintre ei, legătură care îi umplea zilele – până acum plate și identice una alteia. Într-o noapte visă cum amândoi erau călare pe un cal, ea cu pieptul lipit de spatele lui și cu brațele înlănțuindu-i mijlocul, într-o vale înconjurată de munți înalți, unde șerpuia un râu învolburat. Despre acest vis, se hotărî să nu-i pomenească nimic lui Tzvi, deși avea obiceiul să-i povestească toate visele în amănunt, calmă. Tzvi clipea și povestea și el la rândul lui că în copilărie, în orașelul polonez Yanov, visase să devină student. Dar când a luat ființă mișcarea tinerilor pionieri, s-a lăsat antrenat de ea, renunțând la studii. Cu toate acestea, nu a încetat să învețe din cărți toată viața. Luna strânse cu grijă două firimituri minuscule de pe fața de masă spunând:

— Erai un băiat foarte timid. Și acum ești cam timid.

Tzvi spuse:

— Nu mă cunoști prea bine.

Luna replică:

— Povestește-mi. Ascult.

Iar Tzvi zise:

— Am auzit astă-noapte la radio că în Chile a erupt un vulcan. Patru sate au fost complet îngropate sub șuvoaiele de lavă. Majoritatea locuitorilor nu au avut timp să fugă.

Într-o seară, pe când îi povestea înfocat despre foametea din Somalia, Luna se înduioșă, îi luă mâna dintr-odată și îl trase spre ea. Tremurând, Tzvi își retrase brusc mâna, cu o mișcare aproape violentă. Și începu să clipească des. Nu atinsese în toată viața lui pe nimeni, și dacă îl atingea cineva sărea ca ars. Îi plăceau atingerea straturilor afânate de pământ și delicatețea tulpinilor răsadurilor, însă atingerea oamenilor străini, fie bărbați, fie femei, îl făcea să i se crispeze tot corpul, ca și cum ar fi fost ars de ceva. Evita întotdeauna strângerile de mână, bățiile pe spate sau atingerea unui braț când stătea la masă cu cineva. După puțin timp se ridică și plecă. Nu veni la ea nici a doua zi, de teamă că legătura dintre ei va duce, inevitabil, la lucruri catastrofale pe care nu le dorea, ba chiar îl dezgustau. Luna nu înțelege nimic, dar cu finețea ei ghici că probabil îl rănise. Luă hotărârea să-și ceară scuze, deși nu știa pentru ce. Poate întrebese ceva ce nu trebuia? Sau poate nu fusese capabilă să sesizeze vreo aluzie importantă ascunsă printre cuvintele lui?

După două zile, îi strecură sub ușa camerei, în lipsa lui, un bilețel cu scrisul ei rotund și nevinovat: „Iartă-mă dacă te-am jignit. Putem sta de vorbă?”

Tzvi i-a răspuns tot cu un bilețel:

„Mai bine nu. O să se termine rău.“

Cu toate acestea l-a așteptat sub copacul de melia la ieșirea din sala de mese după cină și i-a spus timid:

— Explică-mi ce-am făcut.

— Nimic rău.

— Atunci de ce mă ocolești?

— Înțelege, e... inutil.

De atunci nu s-au mai întâlnit, iar dacă treceau unul pe lângă celălalt pe alee ori se întâlneau la depozitul de mărfuri, schimbau între ei un mic semn din cap, ezitând o clipă, și apoi fiecare își continua drumul.

La masa de prânz, Roni Shindlin le spuse come-senilor cum îngerul morții și-a întrerupt luna de miere și de acum suntem cu toții iarăși în pericol. Și într-adevăr, la club, Tzvi tocmai începu să le povestească burlacilor care citeau ziarele că în Turcia se prăbușise un pod uriaș, chiar la o oră de trafic intens.

După vreo două sau trei luni, lumea a remarcat că Luna Blank nu mai venea la întâlnirile clubului de muzică clasică și chiar lipsise de la câteva ședințe cu profesorii. Își vopsise părul roșu-arămiu, începuse